

Att riva barriärerna

Personer med funktionsnedsättning och
deras rösträtt i Europaparlamentsvalet

Föredragande: Krzysztof Pater

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

INLEDNING

Att säkerställa rösträtt för personer med funktionsnedsättning

Alla vuxna européer, inbegripet de med funktionsnedsättning, har rätt att rösta i nationella val och val till Europaparlamentet. Denna rätt grundas på många bindande rättsliga dokument, inbegripet den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Dessvärre finns det många personer med funktionsnedsättning över hela EU som inte kan utöva sin rösträtt till fullo. Enligt en rapport från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén av föredragande Krzysztof Pater beräknas **att ungefär 800 000 EU-medborgare i 16 EU-länder till följd av nationella bestämmelser fråntas sin rösträtt i valen till Europaparlamentet på grund av sin funktionsnedsättning eller sina psykiska hälsoproblem.**

Dessa och tusentals andra medborgare kan inte rösta av olika anledningar. Till exempel tilldelas många personer med funktionsnedsättning en vallokal på grundval av sin bosättningsort, men som inte kan tillgodose deras behov. Om alternativet fanns skulle många byta vallokal. I tolv EU-länder tilläts dock väljare enligt nationell lagstiftning inte byta vallokal utan att ändra bosättningsort.

Brist på alternativ

Trots att många personer med funktionsnedsättning har begränsad självständig rörlighet är det åtta EU-länder som inte tillhandahåller några alternativ till att rösta i vallokal, såsom poströstning, elektronisk röstning eller röstning via mobil valurna.

I 18 medlemsstater har blinda väljare ingen möjlighet att rösta på egen hand utan måste anförtro åt en ledsagare att rösta på deras vägnar.

Några få EU-länder tillåter röstning via ombud, som innebär att en person med funktionsnedsättning låter någon annan att rösta på sina vägnar. Men ombudsrostning innebär inte per definition att personer med funktionsnedsättning tillåts utöva sin rösträtt på egen hand. Det är inte som sådant ett lämpligt alternativ för det.

Bristen på tillgänglig information avskräcker också personer från att rösta. Personer med funktionsnedsättning kan till exempel bli avskräckta från att

försöka rösta om de är omedvetna om specifika regler som de kan behöva följa i vallokalen, eller fysiska hinder de kan komma att stöta på.

EESK avslutar rapporten med att konstatera att om bästa praxis från alla länder genomfördes skulle alla EU-medborgare med funktionsnedsättning ha full möjlighet att rösta på det sätt de finner bekvämast för att utöva sina demokratiska rättigheter.

EESK föreslår att den nuvarande EU-lagstiftningen om Europaparlamentsval bör ändras till att inbegripa garantier om röstningsalternativ för personer med funktionsnedsättning.

Den fullständiga rapporten finns på EESK:s webbplats. I den presenteras det fullständiga läget som beskriver hur rösträtten bara delvis skyddas i Europa för personer med funktionsnedsättning. I den här broschyren ges en sammanfattning av rapportens resultat.

Rösträtt

ALLMÄNNA FÖRKLARINGEN OM
DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

EUROPEISKA UNIONENS STADGA OCH
GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER

KONVENTIONEN OM RÄTTIGHETER FÖR
PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTT

EXEMPEL PÅ BÄSTA PRAxis

Alla EU-länder har gjort framsteg vad gäller att skapa fler möjligheter för personer med funktionsnedsättning att rösta.

BELGIEN

Belgiska väljare med funktionsnedsättning kan använda en särskilt anpassad valskärm som är placerad så att de kan komma åt den. Skärmen kan till och med placeras utanför vallokalen.

BULGARIEN

Den centrala valnämnden i Bulgarien har på sin webbplats publicerat en film om valförfarandet riktad till personer med funktionsnedsättning. Filmen innehåller översättning till teckenspråk.

CYPERN

Cypern har beslutat att den maximala storleken på valsedeln ska vara 16x70 cm för att det ska vara lättare att fylla i den.

DANMARK

I Danmark tillåts förtidsröstning under en omfattande period: alla personer kan rösta från två dagar till tre veckor i förtid vid särskilda vallokaler. Alternativet att förtidsrösta är särskilt användbart för personer med funktionsnedsättning eftersom de ofta måste vidta åtgärder i förväg för att kunna rösta.

ESTLAND

Alla medborgare i Estland kan rösta elektroniskt.

FINLAND

I Finland betalar justitieministeriet för att publicera informationsbro-schyren om valet i punktskrift.

FRANKRIKE

Frankrike är ett av flera länder som tillåter icke-röstberättigade, till exempel barn, att hjälpa vuxna med funktionsnedsättning att rösta.

GREKLAND

I Grekland är det obligatoriskt för alla medborgare att rösta. Eftersom obligatorisk röstning ofta är stressande för personer med funktionsnedsättning är dock de grekiska myndigheterna mycket flexibla när de tillämpar regeln.

IRLAND

I Irland kan väljare som bor på inrättningar för långtidsvård ansöka om att bli upptagna i en särskild väljarförteckning. Om ansökan godkänns får var och en av dem besök av särskilda *special returning officers* som registrerar deras röster.

ITALIEN

I Italien tillhandahåller lokala myndigheter transport till lämpliga vallokaler för personer med begränsad rörlighet.

KROATIEN

Väljare i Kroatien kan få ett intyg som tillåter dem att rösta vid vilken vallokal som helst. På så sätt kan personer med funktionsnedsättning hitta vallokaler där det finns assistans.

LETTLAND

Väljare i Lettland, liksom i tio andra EU-länder, kan inte fråntas sin rätt att rösta under några som helst omständigheter.

LITAUEN

I Litauen tillhandahåller den centrala valnämnden en webbaserad karta där de lämpligaste vallokalerna för väljare med nedsatt rörlighet anges.

LUXEBURG

I Luxemburg kan en väljare till och med utse en medlem i valnämnden till sin assistent.

MALTA

I Malta måste varje vallokal vara utrustad med ljudspelare och en punktskrifts mall som anger de kandidater och partier som finns på valsedeln.

NEDERLÄNDERNA

Väljare i Nederländerna har tillgång till ett förstoringsglas i varje vallokal.

ÖSTERRIKE

I Österrike bör varje kommun och varje stadsdel i Wien ha minst en vallokal som är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.

POLEN

I Polen anordnas "slutna vallokaler" på sjukhus och långtidsvårdsinrättningar som har minst 15 boende.

PORTUGAL

En röst räknas i Portugal om den tydligt anger väljarens vilja, även om markeringen på röstsedeln hamnar utanför rutan.

RUMÄNIEN

Väljare i Rumänien tillåts göra en markering bredvid kandidatens namn med hjälp av en stämpel som erhålls från valnämnden.

SLOVAKIEN

I Slovakien tillåts även personer som tillhandahåller permanent vård för väljare med funktionsnedsättning att rösta samtidigt i samma mobila valurna.

SLOVENIEN

Innan varje val skickar de relevanta ministerierna i Slovenien ut ett meddelande till sjukhus och långtidsvårdsinrättningar med förteckningar över hur många boende eller patienter som kan utöva sin rösträtt.

SPANIEN

I Spanien kan en person med funktionsnedsättning som inte kan ta sig till postkontoret för att begära poströstning vända sig till en notarius publicus som kostnadsfritt utfärdar en fullmakt till den person som väljaren utsett att utföra poströstningsbegäran.

SVERIGE

En väljare som fått en röstsedel för att poströsta i Sverige kan ändra sig och i stället personligen ta med sig röstsedeln till vallokalen på valdagen.

TJECKIEN

I Tjeckien utarbetas en allmän informationsbroschyr i olika former som är skraddarsydd för att möta behoven hos personer med olika typer av funktionsnedsättning.

TYSKLAND

I Tyskland kan blinda personer beställa valsedelsmallar tillsammans med en CD-skiva som innehåller instruktioner för att använda mallen och officiell information om valet i blindskrift.

UNGERN

Personer med funktionsnedsättning i Ungern kan ange sitt behov av en tillgänglig vallokal upp till två dagar innan ett val.

Trots dessa framsteg i alla EU-länder återstår det fortfarande mycket arbete för att säkerställa att alla EU-medborgare, inbegripet personer med funktionsnedsättning, har de röstningsalternativ som krävs.

RÄTTSLIGA OCH TEKNISKA HINDER FÖR OMRÖSTNING

För att skydda intressena för alla medborgare med intellektuell funktionsnedsättning eller mentala hälsoproblem tillåter EU-länder olika typer av förmyndarskap på grundval av myndlingens förmåga.

Till exempel fattar förmyndaren vid fullständigt förmyndarskap nästan samtliga beslut för sin myndling, medan partiellt förmyndarskap innebär att förmyndaren fattar vissa beslut, beroende på individen.

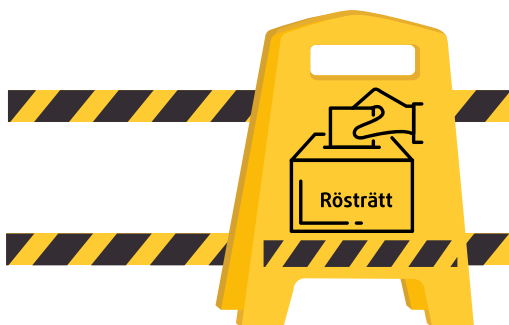
I nio EU-länder fråntas vissa personer under förmyndarskap automatiskt sin rösträtt i enlighet med rättssystemet, medan man i sju länder kan frånta en person rösträtten på grundval av en domstols bedömning av individen. I elva länder kan en individ inte fråntas rösträtten under några som helst omständigheter. Antalet personer med

funktionsnedsättning som inte kan rösta skiljer sig mycket åt mellan länderna.

I Portugal finns det ungefär 100 personer som inte kan utöva sin rösträtt, medan antalet i andra länder kan vara så högt som ungefär 300 000.

På senare år har EU-länder försökt röra sig bort från automatiskt fråntagande av rösträtt. I stället begränsar nationella rättssystem oftare denna rätt i ett fåtal fall, vilka bestäms av domstol från fall till fall. Vissa länder har avskaffat alla begränsningar.

I rapporten föreslår man att Europaparlamentet och andra EU-institutioner bör bidra till att påskynda denna förändring i medlemsstaternas rättssystem med målet att avskaffa alla rättsliga restriktioner vad gäller rösträtten för personer med funktionsnedsättning.

Tekniska hinder för rösträtt

Offentliga myndigheter ansvarar för att tillhandahålla information om val till personer med funktionsnedsättning i ett format som är skräddarsytt efter deras behov. Det är dock sällan som nationell lagstiftning uttryckligen kräver att sådan information ska tillhandahållas.

Valinformation omfattar valdatum, grundläggande regler, röstningsformer och detaljer om särskilda förfaranden som rör personer med funktionsnedsättning. Myndigheterna måste också se till att informationen tar hänsyn till olika typer av funktionsnedsättning, till exempel behoven hos blinda och döva personer eller personer med synnedsättning.

Myndigheterna bör också samarbeta med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning för att säkerställa att informationen kommuniceras så effektivt som möjligt, enligt rapporten. Till exempel bör det bli enklare att lokalisera vallokaler som är utrustade för att kunna ta emot personer med funktionsnedsättning.

Offentliga medier och internet bör heller inte vara de enda sätten att tillhandahålla information om röstning till personer med funktionsnedsättning. I rapporten ges rådet att myndigheterna i stället bör förmedla information på ett sätt som är anpassat till olika typer av funktionsnedsättning. Ofta är bilder ett effektivt sätt att nå ut till personer med intellektuell funktionsnedsättning, även om EU-länder sällan använder sig av denna metod.

I vallokalen

Den mest grundläggande formen för valdeltagande är att rösta i en vallokal. De flesta vallokaler i EU är dock inte fullständigt anpassade till behoven hos personer med olika typer av funktionsnedsättning.

Även om det i elva EU-länder föreskrivs att alla vallokaler måste anpassas för personer med funktionsnedsättning avslöjas det vid närmare granskning att "tillgänglighet" ofta definieras som en brist på fysiska hinder för rullstolar. Denna snäva syn förbiser ett antal problem, såsom behoven hos blinda personer.

Eftersom vallokaler inte snabbt kan anpassas till behoven hos personer med funktionsnedsättning är det bästa alternativet att låta personer

med funktionsnedsättning byta vallokal, om de tilldelats en vallokal på grundval av sin bosättningsort. Det administrativa förfarandet för att göra en sådan ändring bör vara enkelt och snabbt.

Alla väljare med funktionsnedsättning bör även själva kunna välja den person som ska hjälpa dem vid vallokalen. Många länder ställer upp villkor som förefaller omotiverade för val av sådan assistent.

Andra effektiva åtgärder är att visa upp officiella meddelanden och kopior av valsedlar i lämpliga storlekar och på en höjd där de är lätta att läsa, göra informationen tillgänglig i blindskrift och tillåta användning av en tecken-språkstolk online.

Valsedeln

Röstningsförfarandet avgör ofta om en person med funktionsnedsättning kan rösta på egen hand eller ej. Röstsedelns utformning och röstningsformen skapar ofta oöverkomliga svårigheter för personer med funktionsnedsättning. Väljaren måste i stället visa hur han eller hon vill rösta för en annan person som lägger rösten, vilket innebär att principen om sekretess inte följs.

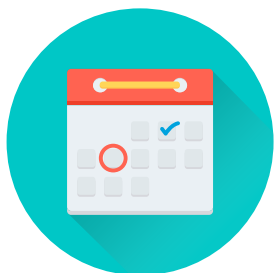
Dessutom kan det innebära ett avsevärt hinder för personer med begränsad förmåga att använda sina händer om de måste skriva ut en kandidats namn eller registreringsnummer eller ringa in ett val.

Den bekvämaste lösningen är att tillåta väljare att ange sitt val genom att skriva

ett "x" eller liknande i en tillräckligt stor ruta. För blinda personer, personer med synnedsättning eller de som har svårt att skriva tydligt med en penna är särskilda omslag för valsedlarna, försedda med information i blindskrift eller lättläst text, ofta den bästa lösningen.

Om en väljare med funktionsnedsättning måste välja ett kort med namnet på ett politiskt parti från ett antal kort måste typsnittet vara tillräckligt stort och alla kort måste även vara försedda med blindskrift.

Det bästa sättet att tillhandahålla information för väljare med intellektuell funktionsnedsättning är genom enkla meningar eller illustrerade instruktioner.

Förtidsröstning

Tio EU-länder erbjuder åtminstone vissa grupper av väljare möjligheten att förtidsrösta vid en tilldelad vallokal. Dessa vallokaler är belägna i lokaler som skräddarsyts efter behoven hos personer med begränsad rörlighet.

I de flesta länder behöver man inte utföra några administrativa uppgifter för att få förtidsrösta: väljarna kan helt enkelt bege sig till vallokalerna under öppettiderna. Vissa länder kräver dock att förtidsröstare registrerar sig i förväg.

Förtidsröstning är ett effektivt sätt att hjälpa personer med funktionsnedsättning att delta i val. Det ger lokala myndigheter tid att anordna transport till sina vallokaler för personer med funktionsnedsättning.

När det gäller inrättningar för långtidsvård underlättar förtidsröstning röstningsförfarandet på en arbetsdag. Då finns oftast mer personal på plats än på en söndag, vilket är den traditionella dagen för val i de flesta länder.

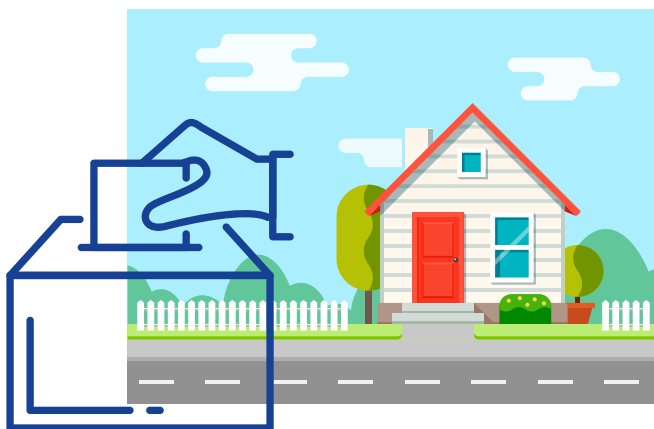

Poströstning

I vissa EU-länder tillåts väljare som är bosatta i landet få röstsedlarna på förhand för att fylla i dem personligen och sedan posta dem till valmyndigheten.

Poströstning underlättar röstningsförfarandet avsevärt för många personer med funktionsnedsättning. Men hur lätt det är att använda beror bland annat på hur enkel registreringsprocessen är samt avsaknaden av avgifter.

Väljare med funktionsnedsättning som registrerar sig för poströstning bör inte bara få röstsedeln utan även instruktioner i en form som anpassats till just deras typ av funktionsnedsättning. Till exempel bör blinda eller personer med synnedsättning få särskilda omslag med blindskrift eller en CD-skiva med instruktioner.

Omröstning med mobil valurna

En mobil valurna är ett effektivt sätt att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att rösta. Sjutton EU-länder tillåter att antingen en valurna eller ett särskilt valkuvert levereras till väljarens hemvist.

Väljare kan använda denna typ av röstning när deras funktionsnedsättning eller medicinska tillstånd hindrar dem från att ta sig till en vallokal. Sådan röstning kan också användas för personer på sjukhus eller långtidsvårdsinrättningar.

För någon som är sjuk eller har en allvarlig funktionsnedsättning kan det vara besvärligt att vänta flera timmar på leverans av valurnan, varför tidsfristen för leverans bör vara kort.

Utöver det bör valmyndigheterna tills dess att vallokalernas tillgänglighet förbättrats överväga möjligheten att placera en liten valurna utanför eller framför vallokalen för väljare med begränsad rörlighet.

Ombudsröstning

Ombudsröstning brukar även kallas delegering av rösträtt och används då en väljare auktoriserar en annan person att avge en röst på väljarens vägnar i en vallokal. Detta val är endast möjligt i fyra EU-länder.

Ombudsröstning kan bara användas som en kompletterande lösning för personer med funktionsnedsättning som har svårt att rösta själva och får inte användas som en förevändning för att frånta väljare möjligheten att delta i val på ett direkt och genuint sätt.

Myndigheterna måste ägna särskild uppmärksamhet åt hur rösträtter delegeras för att förhindra oegentligheter i valprocessen. En lösning som fastslås i rapporten är att begränsa det antal människor som en person kan agera ombud för.

Elektronisk röstning

Alla medborgare i Estland kan rösta elektroniskt, vilket är den bekvämaste lösningen för många estländare med funktionsnedsättning. Detta system är dock en del av ett omfattande system för elektronisk kommunikation mellan landets medborgare och nationella myndigheter.

På andra håll är det inte rimligt att inrätta ett sådant system endast för val. Ökat säkerhetsfrågor skulle myndigheter i andra EU-länder behöva göra betydande investeringar för att öka medvetenheten om denna röstningsmetod och förmedla lämplig och skräddarsydd information till personer med olika typer av funktionsnedsättning.

Obligatorisk röstning

I tre EU-länder är det obligatoriskt att rösta. Om personer med funktionsnedsättning inte har möjlighet att rösta i dessa länder på grund av otillfredsställande villkor kan de drabbas av påtaglig stress eftersom de kan frukta statliga påföljder för att inte ha röstat.

Sådana länder bör se till att det finns lösningar som gör det möjligt för alla personer med funktionsnedsättning att delta i val.

Rösta i ett annat EU-land

Alla EU-medborgare som bor i en annan medlemsstat än sitt ursprungsland i EU har rätt att rösta i val till Europaparlamentet. De måste dock vara registrerade innan de kan rösta.

För många personer med funktionsnedsättning kan det vara omöjligt eller mycket besvärligt att registrera sig personligen på ett kontor. Andra sätt att registrera sig, som är skräddarsydda för personer med olika typer av funktionsnedsättning, bör införas och kontinuerligt utvecklas.

Registrering av väljare bör ske endast en gång utan att behöva upprepas inför senare val. Tidsfristen för att registrera sig för röstning bör även harmoniseras inom EU: i nuläget varierar den mellan 90 till 5 dagar före ett val.

Röstning för personer på sjukhus och vid långtidsvårdsinrättningar

Demografiska förändringar i åldrande samhällen leder till en ständig ökning av antalet personer vid dygnetruntvårdsinrättningar eller personer som erhåller långtidsbehandling på sjukhus. Men i nästan en tredjedel av EU-länderna har människor vid sådana inrättningar ingen möjlighet att delta i val.

I andra EU-länder är det förvisso teoretiskt sett möjligt att rösta vid dessa inrättningar, men för att göra det krävs mycket stöd från väljarens familj. Endast sju länder tillhandahåller särskilda vallokaler för sådana väljare.

De nationella myndigheterna bör ägna särskild uppmärksamhet åt att se till att sådana personer kan rösta. För en inrättning som hyser minst 50–100 personer är en sluten vallokal den bästa lösningen. För färre personer kan en mobil valnämnd tillhandahålla en mobil valurna. Under alla omständigheter bör sängliggande personer alltid ha tillgång till att rösta via en mobil valurna, fastslår rapporten.

Patienter utvecklar ofta en hög grad av beroende av personalen vilket medför en risk för att väljarnas beslut kanske inte är helt oberoende. Valmyndigheterna bör fokusera på att tillåta väljare att rösta på egen hand.

FULLSTÄNDIG RÖSTRÄTT FÖR ALLA

Syftet med EESK:s rapport, som sammanfattas här, är inte att kritisera något EU-land. Rapporten ska snarare uppmuntra nationella myndigheter till att samarbeta för att hitta sätt att säkerställa fullständiga politiska rättigheter för några av de mest utsatta medborgarna, säger EESK:s föredragande Krzysztof Pater.

Rapporten innehåller inte heller någon fullständig uppsättning lösningar för EU-länderna att anta. I stället redogörs för problemets fullständiga omfattning och möjliga lösningar som kan väljas eller utvecklas och genomföras i EU-länder i enlighet med deras nationella valtraditioner.

Personer med funktionsnedsättning bör inte bara ha fullständig rösträtt utan även kunna rösta på mest lämpliga sätt. Europaparlamentet bör visa vägen i utarbetandet av en lagstiftning som gör denna rättighet till verklighet.

Den fullständiga rapporten "Verkliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning att rösta vid val till Europaparlamentet" hittar du här på alla 24 officiella EU-språk: www.eesc.europa.eu/the-real-right-of-persons-with-disabilities-to-vote-in-EP-elections

ANDRA KÄLLOR

EESK:s webbplats
www.eesc.europa.eu

EESK:s ordförandes webbplats
www.eesc.europa.eu/president

www.eesc.europa.eu/facebook

www.eesc.europa.eu/twitter

www.eesc.europa.eu/youtube

www.linkedin.com/company/european-economic-and-social-committee

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Ansvarig utgivare: Enheten för besök och publikationer
EESC-2019-21-SV

www.eesc.europa.eu

© Europeiska unionen, 2019
Kopiering tillåten med angivande av källan.

För all användning eller återgivning av foton / illustrationer måste tillstånd sökas
direkt från innehavaren/innehavarna av upphovsrätten:

- s. 1 & p. 2 - © Shutterstock.com/tsvetina_ivanova
- s. 5 - © Shutterstock.com/mayrum & © Shutterstock.com/Astrovector
- s. 6-10 - © Shutterstock
- s. 12 - © Shutterstock.com/mayrum & © Shutterstock.com/Studio_G
- s. 13 - © Shutterstock.com/Maanas
- s. 15 - © Shutterstock.com/Pro Symbols & © Shutterstock.com/Astrovector
- s. 16 - © Shutterstock.com/mayrum & © Shutterstock.com/Enmaler
- s. 17 - © Shutterstock.com/hvostik
- s. 18 - © Shutterstock.com/YummyBoom
- s. 19 - © Shutterstock.com/Artram
- s. 20 - © Shutterstock.com/illpos
- s. 21 - © Shutterstock.com/Sapann Design

Print:
QE-03-19-084-SV-C
ISBN 978-92-830-4377-5
doi:10.2864/768013

Online:
QE-03-19-084-SV-N
ISBN 978-92-830-4373-7
doi:10.2864/461196

SV